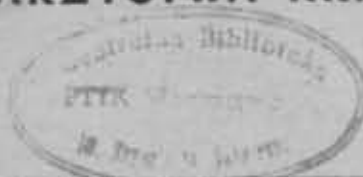

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
PTK—1938**

d: 70

XXXII. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 1938 POLSKIEGO TOWARZYSTWA KRAJOZNAWCZEGO

III - 2.629

Grupa uczestników Zjazdu Delegatów P. T. K. w Wilnie (15 maja 1938 r.).

Naprzężona sytuacja polityczna 1938 roku nie sprzyjała normalnym pracom Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Nie wszystkie zamierzenia, przewidziane w planie pracy, mogły być zrealizowane, nie wszystkie poczynania dały oczekiwane rezultaty. Jeżeli mimo tych warunków komórki organizacyjne PTR wykazały pokaźne wyniki swych prac, jeżeli na pewnych odcinkach naszej pracy odnieśliśmy nawet sukcesy, świadczy to, iż idea, na której Polskie Towarzystwo Krajoznawcze opiera swe prace, jest zawsze żywotna, a prace nasze są koniecznym elementem życia państwowo - społecznego. Fakt, że doroczny Zjazd Delegatów Oddziałów PTR odbywamy w roku 1939 na Śląsku Zaolziańskim, stanowiącym dziś integralną część Rzeczypospolitej Polskiej, ma swoją radosną wymowę. Fakt ten napawa nas wiarą we własne siły i granitową trwałość kultury polskiej, dla której dobro pracuje z oddaniem Polskie Towarzystwo Krajoznawcze.

I. DZIAŁALNOŚĆ ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

A. W okresie sprawozdawczym Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego pracował w następującym składzie:

Honorowy Prezes — Aleksander Janowski.

Prezes — sen. Zygmunt Beczkowicz.

I wiceprezes — Aleksander Patkowski.

II wiceprezes — Józef Kołodziejczyk.

I sekretarz — Kazimierz Staszewski.

II sekretarz — Leszek Robowski.

Skarbnik — Edmund Mieroszewicz.

Zast. skarbnika — Paweł Mystkowski.

Powyżej wyliczeni członkowie Zarządu Głównego stanowili Prezydium, które w roku 1938 odbyło 23 protokołowane posiedzenia, załatwiając sprawy bieżące i przygotowując materiały na posiedzenia plenarne Zarządu Głównego.

OW - 40/36

9.2. IV 93

Poza Prezydium w skład Zarządu Głównego wchodziły następujące osoby: Józef Błoński, Zofia Domaniewska, Adam Englert, Konrad Fiedler, Jan Frankowski, Jan Kilarowski, plk. Leon Koc, dr Mieczysław Orłowicz, Mieczysław Radwan, prof. Władysław Szafer, Leopold Węgrzynowicz, prof. Tadeusz Wolski. Zastępcy: Kazimierz Chmielewski, Jan Karpowicz, Paweł Mystkowski, Zygmunt Orłowicz, Michał Siwak, Antoni Stolarski.

Komisję Rewizyjną stanowili: Wiktor Ambroziewicz, Franciszek Bednarczyk, dr Regina Danysz-Fleszarowa, min. Henryk Kawecki, Czesław Niedużyński.

Zarząd Główny w roku 1938 odbył 4 plenarne posiedzenia, omawiając szczegółowo sposoby realizacji wniosków, uchwalonych na Zjeździe Delegatów w Wilnie oraz sprawy związane z zagadnieniami organizacyjnymi, turystycznymi, muzealnymi, wydawniczymi, sprawy Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej i inne.

A. Sprawy organizacyjne.

Zarząd Główny zatwierdził nowe Oddziały P. T. K., które powstały w roku 1938, a mianowicie w Nowej Wsi k. Chorzowa, Puławach, Tarnobrzegu, Włodzimierzu Wołyńskim. Przeprowadzone starania o powołanie w Lublinie Okręgu P. T. K. nie dały wyniku z przyczyn od Zarządu Głównego nie zależnych.

Celem uregulowania stosunku Oddziałów do Okręgów P. T. K. Zarząd Główny wydał specjalny okólnik, podkreślający konieczność harmonijnej współpracy między obu wymienionymi komórkami organizacyjnymi P. T. K. Przepracowany został i zatwierdzony regulamin Okręgu Wołyńskiego P. T. K., umożliwiający Okręgowi w Łucku dużą samodzielność w ramach obowiązującego statutu P. T. K. Dyskutowany był również regulamin Okręgu Pomorskiego w dziale sposobu powoływania okręgowych władz Towarzystwa, przy czym do regulaminu tego Zarząd Główny uchwalił odpowiedni komentarz. W sprawach programowych odbyła się dyskusja na Zarządzie Głównym. Za podstawę wzięto referat dr. Franciszka Uhorczaka. Częściowe wyniki dyskusji w powyższej sprawie ogłoszone zostały na łamach «Ziemi».

Ze względu na to, że miesięcznik P. T. K. «Ziemia» nie mógł odegrać właściwej roli w pogłębianiu i propagowaniu idei krajoznawczej w szerokich rzeszach członków P. T. K. ze względu na zbyt wysoką prenumeratę. Zarząd Główny dla członków P. T. K. obniżył roczną prenumeratę do 5 zł. W końcu 1938 roku Zarząd Główny poszedł jeszcze dalej, obniżając na rok 1939 prenumeratę do 4 zł rocznie. Specjalnie wydana ulotka propagandowa zachęcała członków P. T. K. do prenumerowania «Ziemi». Akcja powyższa dała pomyślne rezultaty w formie około 500 zgłoszonych przez członków P. T. K. prenumerat.

Staba kronika z życia P. T. K. na łamach «Ziemi» umożliwiła obserwowanie życia organizacyjnego w różnych komórkach naszego Towarzystwa. Dzięki powyższemu «Ziemia» obecnie utrzymuje stały kontakt z członkami i Oddziałami P. T. K., starając się należycie wypełnić ciężące na niej obowiązki.

W związku z ustąpieniem prof. W. Szafera ze stanowiska delegata Ministerstwa W. R. i O. P. i przewodniczącego Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Zarząd Główny wystosował list do prof. Szafera, wyrażając żal, że istniejące warunki spowodowały ustąpienie wybitnego uczonego z odpowiedzialnego stanowiska.

Uzyskawszy z Ministerstwa Komunikacji liczne komplety krajoznawczo - turystycznych wydawnictw propagandowych, Zarząd Główny rozesłał je do dyspozycji Oddziałów, ułatwiając tym propagandę i organizację turystyki.

Do nieczynnych Oddziałów Zarząd Główny wystosował szereg pism w sprawach organizacyjnych.

W sprawach organizacyjnych wyjeżdżali w teren następujący członkowie Zarządu Głównego: Prezes Z. Beczkowicz do Wilna, Łowicza, Białegostoku, Sandomierza, Lwowa, Torunia, Wiceprezes J. Kolodziejczyk do Pabianic, Lwowa, Łowicza, Torunia, Sekretarz K. Staszewski do Gdyni, Łowicza i dwukrotnie do Krakowa. Skarbnik — E. Mieroszewicz do Zakopanego i Torunia. Zagadnienia organizacyjne merytorycznie omawiała Komisja Organizacyjno - Propagandowa Zarządu Głównego pod przewodnictwem Prezesa sen. Z. Beczkowicza.

Biuro Zarządu Głównego pod kierownictwem p. Adama Kobyleckiego zarejestrowało 1867 numerów pism otrzymanych oraz odpowiednią liczbę pism wysłanych.

Biuro zatrudniało 3 pracowników, korzystając częściowo z pomocy Funduszu Pracy.

B. Sprawy turystyczne.

Zagadnienia turystyczne dla Zarządu Głównego przygotowywała Komisja Turystyczna pod przewodnictwem wiceprezesa J. Kolodziejczyka.

Dla ułatwienia Oddziałom P. T. K. organizowania turystyki, Zarząd Główny wystąpił do Ministerstwa Komunikacji z obszernym memoriałem, w którym uzasadniono konieczność wprowadzenia specjalnej taryfy dla wycieczek zbiorowych Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, dla wycieczek Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. oraz zniżek całorocznych indywidualnych dla członków P. T. K.

Wydane przez Ministerstwo Komunikacji przepisy o zniżkach turystyczno - kolejowych na rok 1938 ustaliły zasadę, że siedziba każdego Oddziału P. T. K. jest miejscem wyjazdowym, uprawniającym do korzystania ze zniżek turystyczno - kolejowych. Punkty dojazdowe zostały ograniczone do miejscowości podgórskich i nadmorskich. Na skutek starań

P. T. K. punkty dojazdowe uzupełniono kilku stacjami w innych dzielnicach Polski.

Specjalne dodatkowe starania o przedłużenie zniżek na okres zimowy nie dały pozytywnego rezultatu.

Poczynione w końcu 1938 roku starania o realizację postulatów P. T. K. w zakresie kolejowych zniżek turystycznych dały wynik częściowy.

Dla ułatwienia członkom korzystania ze zniżek Zarząd Główny wydał w nakładzie 2.000 egzemplarzy broszurkę, zawierającą przepisy o kolejowych zniżkach turystycznych na rok 1938. Broszurka to rozestana została do wszystkich Oddziałów P. T. K.

Uchwalony przez Zarząd Główny regulamin Sekcji Narciarskiej dla Oddziału Warszawskiego stał się wzorem dla podobnych Sekcji przy innych Oddziałach. Ze względu na to, że nie wszystkie Oddziały będą w stanie zakładać własne sekcje narciarskie, Zarząd Główny opracował instrukcję, dotyczącą sposobu korzystania z usług Sekcji Narciarskiej przy większych Oddziałach P. T. K.

Komisja Turystyczna opracowuje obecnie instrukcję w sprawie znormalizowania typu wydawnictw przewodnikowych P. T. K. Zarząd Główny dąży bowiem do tego, aby wszystkie wydawnictwa przewodnikowe P. T. K. posiadały jednolity format.

Staraniem sekcji wodno-turystycznej P. T. K. w Bydgoszczy uruchomiono dla wygody kajakowców specjalne wozy dla przewożenia kajaków na dworzec.

W dążeniu do usprawnienia działalności schronisk P. T. K. Zarząd Główny opracował szczegółową instrukcję, zawierającą wskazówki, dotyczące sposobu prowadzenia schronisk w myśl celów, przyświecających Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu. Zarząd Główny zatroszczył się również o to, by wszystkie schroniska P. T. K. zaopatrzone zostały w czasopismo «Zemias», oferując nawet bezpłatne dostarczanie «Zemias» schroniskom, które by nie były w stanie opłacić minimalnej prenumeraty.

Dzięki uzyskanej z Ministerstwa Komunikacji subwencji Zarząd Główny był w stanie zakupić 60 łóżek metalowych wraz z niezbędną bielizną i zaopatrzyć w konieczny sprzęt najbardziej uczęszczane schroniska P. T. K.

Zarząd Główny wystarał się również o subwencję na «Przewodnik po Warszawie», wydany staraniem Warszawskiego Oddziału P. T. K.

dostosowany do dzisiejszych wymagań, jak również i układ treści.

W opracowaniu końcowym znajduje się również instrukcja w sprawie znakowania szlaków turystycznych.

Zarząd Główny czyni obecnie starania o takie uzupełnienie urządzeń turystycznych w schronisku P. T. K. w Zakopanem, aby schronisko to odpowiadało współczesnym wymaganiom.

Zaznaczyć należy, że Dom Turystyczny P. T. K. im. Ks. Stolarezyka w Zakopanem znajduje się w dalszym ciągu w administracji Stowarzyszenia Urzędników Państwowych i prowadzony jest zupełnie dobrze.

C. S p r a w y w y d a w n i c z e. W dziale spraw wydawniczych uwaga Zarządu Głównego skierowana była głównie na własnych wydawni-

ciwach, jakimi są: «Ziemia», «Orli Lot» i «Słownik Geograficzny Państwa Polskiego».

Wychodząca w nowym, znormalizowanym tym razem formacie pod redakcją Aleksandra Patkowskiego «Ziemia» ukazywała się w roku 1938 w objętości, znacznie przewyższającej ustalony preliminarz. Wynikało to z konieczności wydania szeregu numerów o charakterze monograficznym. Dzięki temu, że «Ziemia» przystosowywała swój materiał redakcyjny do aktualnie przeżywanych przez społeczeństwo momentów, poszczególne jej numery zamawiane były w większych kompletach przez różne placówki za granicą oraz w kraju.

W roczniku 1938 «Ziemia» omówione zostały między innymi następujące zagadnienia: Ziemia Opoczyńska, Matejko jako krajoznawca, Litwa Kowieńska, Słowacja, Śląsk Zaolziański, Dzieje grobowca Stanisława Augusta, Warszawa wczoraj — dziś — jutro.

Nakład «Ziemi» utrzymuje się na poziomie 3.000 egzemplarzy. Niektóre numery rocznika 1938 są całkowicie wyczerpane. Pragnąc pozyskać dla «Ziemi» nowe zastępy czytelników, w końcu 1938 roku Zarząd Główny zwrócił się do kilku organizacji społecznych, grupujących inteligencję pracującą, o zgłaszanie się do masowej prenumeraty na warunkach ulgowych.

Redaktor «Ziemi» Aleksander Patkowski już piąty rok pracuje honorowo. Administracja «Ziemi» w roku 1938 została znacznie usprawniona.

Wiele uwagi poświęcił Zarząd Główny drugiemu organowi P. T. K., przeznaczonemu dla młodzieży krajoznawczej: «Orlemu Lotowi».

«Orli Lot» wychodzi w Krakowie pod redakcją prof. Tadeusza Seweryna, który pracuje również bez wynagrodzenia.

Pragnąc dotrzeć do wszystkich szkół, Zarząd Główny przesłał okazowe numery «Orlego Lotu» licznym szkołom średnim i powszechnym, załączając zaproszenie do prenumeraty. Nie dysponując większymi środkami materialnymi, Zarząd Główny nie może rozszerzyć objętości «Orlego Lotu», o co proszą stale czytelnicy.

«Orli Lot» poza normalnymi artykułami redakcyjnymi zawiera kronikę z życia Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K., dział organizacyjny, humor itp. Redagowany jest żywo i w sposób interesujący, co podkreślają zainteresowane Kola Krajoznawcze Młodzieży.

«Słownik Geograficzny Państwa Polskiego», pozbawiony w roku 1938 znaczniejszych subwencji, przeżywał ciężki okres. Staraniom naczelnego redaktora prof. Stanisława Arnolda zawdzięczać należy, iż w roku 1938 ukazało się 6 kolejnych zeszytów «Słownika», a prace nad tomem śląskim posuwały się daleko naprzód.

Na skutek zabiegów Zarządu Głównego oraz Redakcji «Słownika» zdolano na rok 1939 zapewnić «Słownikowi» podstawy finansowe i umożliwić

szybsze ukazywanie się poszczególnych zeszytów «Słownika», a to dzięki zwiększeniu liczby stałych pracowników redakcyjnych. Zawdzięczać to należy pomocy z Funduszu Kultury Narodowej Józefa Piłsudskiego.

W skład Komitetu Redakcyjnego «Słownika Geograficznego» z ramienia Zarządu Głównego P. T. K. wchodził: Wiceprezes Aleksander Patkowski, prof. dr. Julian Krzyżanowski, doc. dr. Henryk Świdziński.

D. Sprawy muzealne. Zagadnienia muzealne Polskiego Tow. Krajoznawczego omawiane były szczegółowo przez Komisję Muzealną pod przewodnictwem prof. Tadeusza Wolskiego.

Komisja rozważyła całokształt zagadnień, związanych z muzeami P. T. K., w szczególności zaś zagadnienie wydatniejszego wyzyskania zbiorów muzealnych P. T. K. dla popularyzacji wiedzy i propagandy P. T. K., sprawę centralizacji wykopalisk, sprawę zbiorów fotograficznych.

Poza tym Komisja przygotowywała materiały na posiedzenia Zarządu Głównego w sprawach muzealnych, opiniując w tej dziedzinie wszelkie wnioski, utrzymywała kontakt z poszczególnymi muzeami P. T. K., a przewodniczący Komisji wziął udział w Zjeździe Związku Muzeów w Sandomierzu. Gospodarzem tego Zjazdu był Oddział Sandomierski P. T. K., który wobec licznych fachowców demonstrował swoje muzeum regionalne, które przy pomocy finansowej władz państwowych i Oddziału, zostało gruntownie zreorganizowane, wywołując uznanie dobrym ujęciem metodycznym.

Z ramienia Zarządu Głównego P. T. K. Wiceprezes Józef Kołodziejczyk wziął udział w konferencji, która odbyła się w Łowiczu w sprawie pomieszczenia dla miejscowego muzeum regionalnego im. Anny Chmielińskiej.

E. Sprawy młodzieżowe. Pragnąc utrzymać bezpośredni kontakt z Komisją Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K., działającą w Krakowie, Zarząd Główny wydelegował do Komisji Sekretarza K. Staszewskiego. Przewodniczącym Komisji prof. Leopold Węgrzynowicz był członkiem Zarządu Głównego i na posiedzeniach Zarządu referował zagadnienia młodzieżowe.

Prace na odcinku młodzieżowym ułatwiała Warszawska Komisja Kół Krajoznawczych Mł. Szk. pod przewodnictwem Prezesa P. T. K. sen. Z. Beczko-wicza.

Dla omówienia aktualnych zagadnień, związanych z pracami Komisji Zarząd Główny w dniu 5 kwietnia zwołał do Warszawy konferencję, w której wzięli udział przedstawiciele różnych ośrodków pracy Kół Okr. Młodzieży Szkolnej. Na konferencji wysunięto projekt zorganizowania kursu krajoznawczego dla nauczycieli-Opiekunów Kół Krajoznawczych.

Kurs ten zorganizowany został przez Zarząd Główny w Łowiczu w okresie od 4 do 16 lipca 1938 roku. Wzięło w nim udział 15 nauczycieli. Kierownictwo kursu objął dr. J. Dutkiewicz z Łowicza, prelegentami na kursie byli: dr. J. Zawistowiczowa, prof. dr. J. Broniatowska, wiz. M. Siwak, dyr. S. Somorowski, prof. L. Węgrzynowicz i kier. kursu dr. J. Dutkiewicz.

Uczestnicy kursu odbyli szereg wycieczek krajoznawczych po najbliższej okolicy, gromadzili materiały, słuchali wykładów, prowadzili życie świetlicowe.

W dorocznym Zjeździe Kół Kr. Mł. Szk. we Lwowie z ramienia Zarządu Głównego wzięli udział Prezes sen. Z. Beczkowicz, Wiceprezes J. Kołodziejczyk oraz prof. Leopold Węgrzynowicz, przewodniczący Komisji.

Pragnąc poprzeć prace «Orlego Lotu», — organu Komisji, Zarząd Główny wezwał Oddziały P. T. K. do zaprenumerowania tego pisma dla miejscowych Kół Krajoznawczych Mł. Szkolnej.

Zarząd Główny własnymi funduszami wspierał działalność Komisji Krakowskiej.

Zaznaczyć należy, że prace Komisji wydatnie popierane były przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, które asygnowało subwencje na kurs krajoznawczy dla opiekunów Kół Młodzieżowych, na obozy krajoznawcze, «Orli Lot», Zjazd młodzieżowy we Lwowie i wydawnictwa Komisji.

dzionego przez dra Czesława Skopowskiego, instruktora oświaty pozaszkolnej Kuratorium Okr. Szk. Warszawskiego, weszło kilka osób, wykazujących dla krajoznawstwa czynne zainteresowanie. Referat nawiązał kontakt na razie z kilkudziesięcioma kołami b. wychowanków szkół powszechnych na terenie całej Polski, zasilając te koła w materiały instrukcyjne i propagandowe.

F. Sprawy finansowe. Normalne podstawy finansowe Zarządu Głównego stanowią opłaty od członków P. T. K. z tytułu paragrafu 10 Statutu. Wpłaty z tego tytułu nie są wielkie, aczkolwiek co roku wykazują tendencję rozwojową. W roku 1938 z tego tytułu wpłynęło do Zarządu Głównego 13.658 zł 50 gr.

Pragnąc rozwinąć należytą działalność, Zarząd Główny poczynił z jednej strony starania o subwencje z zewnątrz, z drugiej zaś zastosował gospodarkę oszczędną.

Na skutek poczyniań oszczędnościowych zdłano obniżyć koszt wydawania «Ziemni», zmniejszono wydatki administracyjne, uzyskano pomoc finansową z Funduszu Pracy na zatrudnienie pracownika biurowego. Subwencje z innych źródeł umożliwiły poparcie niektórych muzeów i schronisk P. T. K., oraz realizację niektórych wydawnictw.

Dzięki tym okolicznościom Zarząd Główny zdolał w roku 1938 uregulować poważne zobowiązania z lat ubiegłych, zmniejszyć w znacznym stopniu za-

Młodzież krajoznawcza P. T. K. propaguje przy każdej okazji stroje regionalne.

Ponieważ Komisja obejmuje działalność jedynie na odcinku szkolnym, a młodzież pozaszkolną działalnością Komisji nie jest objęta, Zarząd Główny powołał do życia Referat dla Spraw Krajoznawczych Młodzieży Pozaszkolnej. W skład Referatu, prowa-

dużenie Towarzystwa, oraz załatwić wszelkie bieżące należności.

Poważną troskę Zarządu Głównego stanowiła sprawa domu P. T. K. we Włocławku. Zobowiązania, ciężące na tym domu miały być splanowane z subwen-

cji, uchwalonych przez zainteresowane miejscowe czynniki samorządowe. Ponieważ samorzady nie wywiązują się należycie z przyjętych na siebie z tego tytułu zobowiązań, sprawa domu P. T. K. we Włocławku i ciążyących na nim długów była przedmiotem rozważań i troski zarówno Prezydium, jak i Zarządu Głównego P. T. K.

W tej sprawie przy udziale Wojewody Pomorskiego Władysława Raczkiewicza, Prezesa P. T. K. sen. Z. Bęczkowicza, Skarbnika E. Mieroszewicza, Prezesa Oddziału P. T. K. we Włocławku, delegatów zainteresowanych samorządów odbyła się w Toruniu specjalna konferencja, która uzupełniła dotychczasowy plan spłaty zadłużeń ciążyących na domu P. T. K.

PRACE OKRĘGÓW P. T. K.

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze posiada Okręgi w Białymstoku, Łodzi, Łucku, Poznaniu, Toruniu i Warszawie.

Nie wszystkie Okręgi działały w roku sprawozdawczym w warunkach normalnych, nie wszystkie też mogą się wykazać należytymi wynikami pracy.

Praca w Okręgach w dużym stopniu zależy od doboru osób w Zarządzie, a w szczególności od tych jednostek, które Okręgowi mogą poświęcić swój czas i energię. Zależy również od ustosunkowania się zainteresowanych Oddziałów do prac Zarządu Okręgowego, składającego się w głównej mierze z przedstawicieli Oddziałów danego Okręgu.

Zawiazany w roku 1938 Okręg Podlaski (w Białymstoku i Siedlecach) nie mógł wykazać należytej działalności z powodu zmiany granic województw, a tym samym zmiany terenu działalności. Zjazd okręgowy, odbyty w roku sprawozdawczym omówił sprawy organizacyjne i propagandowe, których z powodu wyżej wymienionych przyczyn nie można było zrealizować. Ostatnio Zarząd Główny P. T. K. upoważnił p. E. Kazimierowskiego wiceprezesa Okręgu, do przyspieszenia prac organizacyjnych Okręgu.

Okręg P. T. K. w Łodzi pod przewodnictwem dra J. Dylika interweniował kilkakrotnie w sprawach będącego w likwidacji Oddziału w Pabianicach. Zarząd Oddziału w Pabianicach ukonstytuował się na nowo i rozpoczął normalną działalność. Prezes Okręgu brał udział we wszystkich posiedzeniach Zarządu Głównego P. T. K.

Najwydatniej w roku sprawozdawczym pracował ruchliwy Zarząd Okręgu Wołyńskiego w Łucku. Prezydium Zarządu stanowili: Prezes inż. W. Gordziakowski, Wiceprezes mgr. T. Gumiński, Sekretarz J. Romanowski, Skarbnik W. Maciejewski. Zarząd odbył 3 plenarne posiedzenia, oraz dwa posiedzenia protokołowane Prezydium.

Na posiedzeniach omówiono sprawy rozbudowy Okręgu, zagospodarowania turystycznego terenu

Wołynia, w szczególności zaś jezior lubomelskich, które dzięki Okręgowi P. T. K. stały się poważną atrakcją turystyczną Wołynia, sprawę przejścia przez P. T. K. muzeum XX Ostrogskich w Ostrogu od władz administracyjnych, co zostało ostatecznie załatwione pomyślnie, sprawy wydawnictwa «Ziemia Wołyńska», oraz sprawy Kół Kr. Młodz. Szk. na Wołyniu.

Frekwencja na posiedzeniach b. dobra. Zarząd Okręgu może się poszczycić nabyciem terenów nad jeziorem Świtiaż w pow. lubomelskim i zorganizowaniem na tych terenach ośrodka turystyczno-sportowego. Organ Okręgu P. T. K. «Ziemia Wołyńska» ukazuje się normalnie, drukując liczne materiały z dziedziny krajoznawstwa na Wołyniu.

Viceprezes Zarządu Okręgowego mgr. Tadeusz Gumiński dwukrotnie wyjeżdżał w teren, wizytując Oddziały P. T. K. w Dubnie i Ostrogu, brał udział w posiedzeniach Zarządu Głównego w Warszawie oraz w Zjeździe Delegatów P. T. K. w Wilnie.

W dniu 23 stycznia 1938 r. odbył się w Łucku Okręgowy Zjazd Delegatów Oddziałów P. T. K. na Wołyniu, w czasie którego załatwiono szereg spraw organizacyjnych, oraz wysłuchano referatu mgr. Zb. Rewskiego, konserwatora Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego o stanie i ochronie zabytków na Wołyniu.

Zarząd Okręgu dużą wagę przykłada do własnego organu prasowego — miesięcznika «Ziemia Wołyńska», który skupił grono osób nie tylko z Wołynia, interesujących się jego przeszłością i teraźniejszością. Dzięki temu organowi uprawia się stale propagandę Wołynia oraz utrzymuje kontakt z członkami Oddziałów Wołyńskich P. T. K.

Zarząd Okręgu uważa za wskazane zorganizowanie w okresie letnim obozu instruktorskiego P. T. K., którego zadaniem byłoby przygotowanie dla Oddziałów P. T. K. działaczy krajoznawczych, obznajmionych z metodami pracy na polu krajoznawstwa.

Okręg P. T. K. w Poznaniu nie znalazł należytego poparcia w zainteresowanych Oddziałach, które nie obejmowały należycie Okręgowego Zjazdu P. T. K. Prezydium Zarządu Okręgu stanowili: Prezes dr. Roman Ziotecki, Wiceprezes insp. J. Kisielewicz, Sekretarz Wanda Hoppowa, Skarbnik E. Jankowska. Zarząd odbył 4 posiedzenia, omawiając sprawy regulaminowe, rozszerzenie sieci delegatur, sprawę wydania księgi jubileuszowej P. T. K., współpracę z Kółkami Młodzieży oraz zagadnienie propagandy. Wiceprezes J. Kisielewicz zwizytował Oddziały w Gnieźnie, Kaliszu, Ostrowie, Żninie.

Zarząd Okręgu uważa za wskazane rozszerzenie kompetencji władz okręgowych w odpowiednim regulaminie.

Okręg P. T. K. w Toruniu zorganizował Zjazd Okręgowy w Gdyni, obeszany przez kilkadziesiąt osób. Zjazd omówił plany wydawnicze

Okregu (turyistyczne szlaki pomorskie, mapa turyistyczna Wielkiego Pomorza, organizację ruchu wycieczkowego po Pomorzu, propagandę letnisk pomorskich, zagadnienie współpracy z samorządami, badania regionalne własnego terenu przez Oddziały P. T. K.

Staraniem Okregu wydano w formie pocztówkowym mapki licznych szlaków turyistycznych po Pomorzu oraz mapę turyistyczną Wielkiego Pomorza. Ze względu na wyjazd Prezesa Okregu Kazimierza Kulwiecia z terenu Pomorza aktualną się stała sprawa wyboru nowych władz Okregu oraz siedziby Okregu, która na razie znajduje się w Bydgoszczy.

Okręg mazowiecki w Warszawie wykazał minimalną działalność, ponieważ ostatnio dokonywane zmiany granic województw wytworzyły dla Okręgów P. T. K. nowe warunki i możliwości, aktualną staje się sprawa rozpatrzenia zagadnień związanych z działalnością Okręgów, w której to sprawie przewidziano konferencje Prezesów Okręgów oraz przedstawicieli Zarządu Głównego P. T. K.

Konferencja ta umożliwi przedyskutowanie zasad organizacyjnych Okręgów oraz metod pracy.

PRACA ODDZIAŁÓW P. T. K.

Liczba Oddziałów i członkowie.

Z zeszłorocznego spisu, zawierającego 78 Oddziałów P. T. K., w roku sprawozdawczym skreślono 7 (w Kobryniu, Łomży, Mszczonowie, Opatowie, Olkuszu, Radzynie Podlaskim, Sochaczewie), uznając te Oddziały za nie istniejące.

Ponieważ w międzyczasie powstało 7 Oddziałów nowych (Barcin, Brzesko, Golub, Mogiła, Ostrołęka, Puławy, Świecie) w tegorocznym spisie Oddziałów mamy również 78 pozycji.

Z tych 78 Oddziałów sprawozdania za rok 1938 nadesłało 60 Oddziałów, 5 Oddziałów nowych nie mogło nadesłać sprawozdania ze względu na krótki okres pracy, razem więc do 65 Oddziałów Zarząd Główny nie może rościć pretensji o nie wypełnienie normalnych obowiązków.

13 Oddziałów nie spełniło swego obowiązku organizacyjnego, nie nadsyłając koniecznego sprawozdania (patrz spis Oddziałów na st. 18 i 19).

W zakresie liczby członków Zarząd Główny przeprowadził szereg obostrzeń, domagając się od Oddziałów płacenia 2 zł z tytułu § 10 Statutu od każdego wskazanego w sprawozdaniu członka P. T. K. Ponieważ na listach członków znajduje się wiele osób, zalegających ze składkami, Oddziały postanowiły nie wykazywać tych członków w swoich sprawozdaniach, uważając słusznie, że osoba nie płacąca składek nie może być uważana za członka Stowarzyszenia. Z tych względów po znacznym zredukowaniu list członków ogólna liczba uległa w P. T. K. zmniejszeniu.

Nie należy tego stanu uważać za groźny. Porządek w listach członków P. T. K. zawsze jest wskazywany.

W roku sprawozdawczym na podstawie nadesłanych sprawozdań 60 Oddziałów P. T. K. liczyło ogółem 7668 członków. Do tego należy dodać 1000 członków korespondentów z Z. N. P., i 300 członków w nowych Oddziałach, co łącznie daje nam na rok 1938 około 8968 członków P. T. K. (w roku 1937 członków 10.500).

Jeżeli chodzi o środowisko, z jakiego rekrutują się członkowie PTK, to w przybliżonych liczbach w ujęciu procentowym zajęcia członków PTK przedstawiają się w sposób następujący:

urzędników	60%
nauczycieli	16%
wolne zawody	13%
żony członków	7%
robotn. i rzemieśln.	3%
duchowni	1%

K o ł a (§ 43 Statutu) posiadają następujące Oddziały:

Oddział w Chojnicach ma Koło w Sepólnie.

Oddział w Gdyni posiada Koło Wiejskie w Zukowie.

Oddział w Kielcach — Koło w Chęcinach

Oddział we Lwowie — Koło w Truskawcu.

Oddział w Radomiu — Koło w Szydłowcu.

Oddział w Tomaszowie Maz. — Koło w Opocznie.

T u r y s t y k a.

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze w pracy swojej duży nacisk kładzie na turystykę i ruch wycieczkowy.

Najbardziej odpowiednia forma poznawania kraju — to wycieczki. Dlatego też jednostronną będzie praca tych Oddziałów P. T. K., które nie organizują ruchu wycieczkowego.

Wykaz Oddziałów i ich głównych prac (str. 18 i 19) wskaże, które Oddziały w dziale organizacji wycieczek wykazują w roku sprawozdawczym największą aktywność.

Ogółem w okresie sprawozdawczym 46 Oddziałów organizowało wycieczki, w których wzięło udział 15.054 osób.

Gdy stwierdzimy, że w roku 1937 tylko 34 Oddziały organizowały wycieczki, wykazując ogólną frekwencję 11.587 osób, wniosek wypłylnie oczywisty, że w zakresie organizowania wycieczek Oddziały P. T. K. w roku sprawozdawczym wykazały znaczny postęp.

Ważną funkcją Oddziałów jest przyjmowanie i oprowadzanie zgłoszonych w danym mieście wycieczek z innych miast, lub innych instytucji.

Zadaniem każdego Oddziału P. T. K. winno być takie zorganizowanie pracy, by Oddział na każde życzenie mógł delegować swego przewodnika dla zgłoszonej wycieczki. Zgłoszone wycieczki winny być obsługiwane troskliwie i umiejętnie. Dobrze się stało, że w roku sprawozdawczym liczne Oddziały urządziły szereg kursów dla przewodników, co daje gwarancję dalszego rozwoju prac P. T. K. w tej dziedzinie.

Wykaz prac Oddziałów (str. 18 i 19) ujawnia, które Oddziały w zakresie obsługi ruchu wycieczkowego działają sprawnie i z wynikami.

W roku sprawozdawczym 34 Oddziały przyjmowały i oprowadzały 840 wycieczek obcych, liczących łącznie 42.990 uczestników (w roku 1937: Oddziałów 28, wycieczek 609, uczestników 16.840).

I w tej dziedzinie nasze komórki wykazują znaczny postęp, który w wybitny sposób podkreśla wzrastającą rolę P. T. K. w rozwoju turystyki i krajoznawstwa w Polsce.

Wycieczki organizowane przez Oddziały Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego co do charakteru i liczby uczestników możnaby podzielić na kilka grup.

Jeżeli chodzi o teren, na który wycieczki P. T. K. się udają, rozróżnimy tu trzy rodzaje wycieczek:

- a) wycieczki miejscowe,
- b) wycieczki do dalszych okolic,
- c) wycieczki zagraniczne.

Większość wycieczek, organizowanych przez P.T.K. to wycieczki miejscowe. Zadaniem tych wycieczek jest poznawanie zabytków kultury rodzinnego miasta i najbliższych okolic, poznanie urządzeń gospodarczych, oraz okazów przyrody na tle naturalnym.

Wycieczki te zwiedzają zamki, kościoły, dwory, stare domy, muzea, fabryki, urządzenia wodociągów, elektrownie, lasy, parki, jeziora, wyjeżdżają na procesje, odpusty w miejscowościach, gdzie zachowane są dawne zwyczaje i stroje.

Wycieczki do dalszych okolic mają na celu poznanie zabytków starożytnych miast, wykopalisk, jezior, puszczy, rezerwatów przyrody. Wiele wycieczek P. T. K. zwiedziło w roku sprawozdawczym wykopaliska w Biskupinie, który stał się dla ogółu żywą atrakcją turystyczno-krajoznawczą.

Wycieczki zagraniczne organizowane były głównie przez nasze Oddziały zachodnie. I tak: Oddział P. T. K. w Bydgoszczy zorganizował wycieczkę do Prus Wschodnich (30 osób) Niemiec i Berlina (50 osób), do Rumunii (17 osób) Oddział w Chojnicach zorganizował wycieczkę do Głuchowa-Złotowa (Niemcy) — 24 osoby, Malborka i Kwidzyna — 23 osoby.

Oddział w Grudziądzu zorganizował wycieczkę do Berlina (30 osób), do Królewca (50 osób), do Malborka (60 osób), Olsztyna (50 osób) i do Sztumu (30 osób).

Jeżeli chodzi o liczbę uczestników, biorących udział w wycieczkach P. T. K., to wycieczki te można również podzielić na trzy grupy:

- a) wycieczki małe o charakterze ekspedycji krajoznawczej,
- b) normalne wycieczki krajoznawcze,
- c) wycieczki masowe.

W dorobku P. T. K. poważną rolę odgrywają wycieczki nieliczne o charakterze ekspedycji krajoznawczej. W wycieczce takiej bierze udział od 5 do 15 osób. Bywa nieraz, że wycieczka liczy nawet 2 uczestników i dochodzi do skutku. Zadaniem bowiem takiej wycieczki jest dotarcie do wyznaczonego celu (wioski, miasteczka, warsztatu pracy itp.), przeprowadzenie na miejscu wywiadu, badań, zgromadzenie materiałów, poczynienie notatek, rysunków, zdjęć fotograficznych, spisanie melodii, tekstów. Materiały te są później przez Oddział opracowywane, publikowane w periodycznej prasie miejscowej, stają się częścią drukowanego przewodnika, są referowane na odczytach krajoznawczych itp. Wycieczki te przywożą również z terenu ekspozyty do zbiorów muzealnych Oddziału.

W sprawozdaniach Oddziałów mamy zanotowane nieraz uwagi, że wycieczki nie dochodzą do skutku z powodu zgłoszenia się zbyt małej liczby uczestników. Jeżeli wycieczki takie mają nosić charakter ekspedycji krajoznawczej, zbyt mała ilość osób nigdy nie jest przeszkodą. Dlatego też z uznaniem czyta się sprawozdania tych Oddziałów, które realizują wycieczki w pobliski teren, liczące 5—8 osób. Normalna wycieczka P. T. K. obejmuje przeciętnie od 25 do 30 uczestników. Takich wycieczek sprawozdania Oddziałów podają największą liczbę.

Wycieczki masowe są przez nasze Oddziały podejmowane od niedawna. Niektóre Oddziały organizują pociągi popularne, liczące do 800 uczestników. Z większych wycieczek mamy do zanotowania:

Oddział w Głębokim zorganizował wycieczkę popularną do Wilna (1300 osób).

Oddział P. T. K. w Kielcach zorganizował po górach Świętokrzyskich wycieczkę okólną, w której wzięło udział 270 osób.

Oddział P. T. K. w Łucku zorganizował wycieczkę statkiem do Żydyczyna - Kuleczyna (110 osób), Oddział w Pionkach — pociąg popularny do Warszawy (1206 osób), Oddział w Poznaniu do doliny Popradu (122 osoby), Oddział w Świeciu — do Pelplina (68 osób), Oddział w Szamotułach 3 wycieczki krajoznawcze w nieznaną... (300 osób), Oddział w Wilnie wspólnie z Orbisem zorganizował 3 wycieczki popularne do Warszawy (1590 osób).

Na szeroką skalę Oddziały P. T. K. ujęły kursy dla przewodników po mieście i okolicy. Doświadczenie wykazało, że najgorliwszymi przewodnikami jest młodzież szkół średnich, ona też w głównej mierze stanowiła słuchaczy kursów.

W roku sprawozdawczym takich kursów dla prze-

wodników zorganizowano pokazną ilość. I tak: Oddział P. T. K. w Białymstoku wspólnie ze związkiem Popierania Turystyki zorganizował kurs dla przewodników po Białymstoku i okolicy.

Oddział w Grodnie zorganizował już piąty raz kursy dla przewodników z frekwencją 100 osób.

Kurs wiedzy o Kaliszu dla przewodników po Kaliszu ukończyło 60 osób z wynikiem dodatnim. Kurs zorganizowany był przez miejscowy Oddział P. T. K. Oddział we Lwowie zorganizował podobny kurs, który wysłuchało ok. 40 osób. Uczestnicy kursu wysłuchali 30 wykładów i odbyli 76 wycieczek.

Oddział w Łodzi zorganizował kurs dla przewodników po Łodzi i okolicy. Udział w kursie wzięło

Turystyka specjalna w pracach Oddziałów P. T. K. opiera się na uprawianiu sportu wodnego, narciarskiego i kolarskiego.

Sport wodny uprawia wzorowo sekcja wodno-turystyczna w Bydgoszczy. M. in. zorganizowała ona 2 wycieczki kajakami na trasie od Charzykowa — Brdą do Bydgoszczy. Z inicjatywy Oddziału dyrekcja tramwajów miejskich w osobie dyr. Jana Tymowskiego wprowadziła specjalne wozy tramwajowe do przewozu kajaków. Prócz tego dyrekcja bydgoskich kolei powiatowych uruchomiła specjalne wagony na przewóz kajaków.

Sport wodny uprawiany jest na wysokim poziomie w sekcji turystyki wodnej Oddziału War-

Campingi Sekcji wodno-turystycznej odwiedzają miejscowi mieszkańcy, chętnie gawędząc i słuchając o nowościach z miasta, a ich latorośle zjadają smakołyki ofiarowane przez kajakowców. (Bydgoszcz).

48 osób, złożyło egzamin 10 osób. W programie 26 godzin wykładowych i 30 godzin wycieczek.

Kursu dla przewodników w Lucku wysłuchało 25 osób. Podobny kurs zorganizował Oddział P. T. K. w Suwałkach. Kurs dla przewodników, zorganizowany przez Oddział P. T. K. w Warszawie objął 180 osób spośród młodzieży szkół średnich, zaś na podobnym kursie P. T. K. we Włocławku kształciło się 50 osób.

Wszystkie powyższe kursy przysporzyły turystyce ideowych przewodników, ułatwiły propagandę celów P. T. K. oraz pogłębiły wiedzę krajoznawczą w licznych zastępach młodzieży oraz osób dorosłych. Dlatego też ożywiona działalność Oddziałów P. T. K. na tym odcinku może być uznana za wysoce celową i pożyteczną.

szawskiego P. T. K. Zarząd Sekcji posiada na Wiśle własną przystań i utrzymuje żywy kontakt personalny z Polskim Związkiem Kajakowym. Wpływy finansowe Sekcji w roku sprawozdawczym osiągnęły kwotę 8.196 zł, dzięki czemu Sekcja była w stanie przeprowadzić na przystani poważne inwestycje. Sekcja warszawska liczy 110 członków. Przystań Sekcji odwiedzana była 2278 razy. Członkowie Sekcji w liczbie 58 uprawiali czynną turystykę wodną, dokonując 659 wyjazdów i mając w dorobku w roku 1938 aż 32.889 km przebytej drogi wodnej, 380 wycieczek wodnych rozjechało się po całej Polsce. W spływach Pol. Zw. Kajakowego wzięło udział 44 członków Sekcji.

Dzięki dobrej organizacji pracy i należytemu przeszkoleniu Sekcja Oddziału Warszawskiego P. T. K.

zajął pierwsze miejsce wśród klubów zrzeszonych w Pol. Zw. Kajakowym, zdobywając Złotą Plakietę Honorową. Poza tym Sekcja po raz trzeci zdobyła przechodnią nagrodę turystyczną Okr. Warszawskiego. Nagroda ta obecnie stała się własnością Sekcji. Członkowie Sekcji pp. Z. Kolankowski i M. Siemiradzki otrzymali dyplomy honorowe P. Z. K. za opiekę nad grupą angielskich gości w czasie międzynarodowego splywu Brda. W ogólnej punktacji Odznaki Turystycznej Sekcja otrzymała 5513 punktów, I miejsce i plakietę Śledzi. Prezesem tej ruchliwej Sekcji jest Jan Szeronos.

Koło turystyki wodnej P. T. K. w Kostopolu brało udział w regatach kajakowych w Pucku, wysyłając na regaty 8 członków.

Oddział w Łucku, zorganizowawszy nad Świtazią w pow. lubomelskim stację turystyczną w domkach campingowych, przystępuje obecnie do budowy okazałego domu turystycznego i odpowiedniej przystani.

Sekcje turystyki wodnej P. T. K. istnieją poza tym przy Oddziale w Bydgoszczy i Lwowie. Sochaczew posiada samodzielną sekcję.

Szerokie pole do działania w zakresie turystyki wodnej posiada Sekcja Wodna Oddziału P. T. K. w Suwałkach. Sekcja liczy 39 członków. Prezesem Sekcji jest dr Witalis Miłaszewicz. Sekcja posiada aż 3 przystanie: dwie nad jeziorem Wigry i jedną nad jeziorem Dąbrówka. Kapitanem przystani Dąbrówka jest Edmund Hess, kapitanem przystani Wigry — Andrzej Słowikowski. Przystanie nad Wigrami mają pomieszczenie na 50 łodzi i kajaków, przystań na Dąbrówce — na 24 kajaki. Sekcja posiada do dyspozycji 34 kajaki, 18 łodzi zwykłych, 2 łodzie żaglowe i 1 motorówkę. Sekcja organizowała i brała udział w zawodach yachtingowych na Wigrach i Dąbrówce, oraz w zawodach pływackich.

Turystykę narciarską uprawiają Oddziały P. T. K. w oparciu o Polski Związek Narciarski, którego są również członkami. Sekcja narciarska w Ostrowiu Wik. prowadzona jest przez dyr. Rotha — przewodniczącego. Liczy 40 członków. Sekcja posiada filmy, ilustrujące własne wycieczki narciarskie. Sekcja narciarska w Bydgoszczy posiada niewielki majątek w ruchomościach i sprzęcie sportowym, podobnie jak Sekcja narciarska w Kostopolu. Sekcja narciarska w Ostrowcu Świętokrzyskim liczy 24 członków, zaś w Płocku 13 członków. Czynna jest również Sekcja Narciarska w Oddziale P. T. K. we Lwowie i Warszawie.

Sekcja narciarska Oddziału P. T. K. w Warszawie pod przewodnictwem A. Bukowińskiego zorganizowała w okresie zimowym kurs narciarski, w którym wzięło udział 11 uczestników, oraz obóz narciarski w Rajczy (28 uczestników). Z kursu nizinnego z powodu braku warunków śnieżnych odbyły się tylko 2 lekcje (16 uczestników). Brak śniegu spowodował, że Sekcja mogła urządzić tylko 1 wycieczkę narciarską do Starej Miłosny (14 uczestn.).

Poza tym Sekcja zorganizowała dwie 8-o dniowe wycieczki górskie w Beskid Wysoki (10 uczestników). Sekcja warszawska nawiązała kontakt z podobnymi sekcjami Oddziałów P. T. K. w Bydgoszczy, Ostrowie Wik., Płocku, Ostrowcu, Lwowie i Łucku, a wynikiem tego był wspólny obóz narciarski w Rajczy.

Oddział P. T. K. w Szamotulach posiada sekcję cyklistów.

Dla ułatwienia organizacji turystyki Oddział w Dawidgródka opracował sztyd orientacyjny m. Dawidgródka. Oddział w Grodnie współpracuje z Orbisem. Oddział P. T. K. w Kielcach opracował mapę szlaków turystycznych o wymiarach 4,5 × 3. Mapa ta umieszczona jest na dworcu kolejowym.

Oddział P. T. K. w Łucku przygotował 8 tablic z planami Łucka i szlakami turystycznymi, zaś Oddział w Zamościu umieścił na dworcu kolejowym piękne fotografie Zamościa i okolicy.

Oddział w Wilnie współpracuje wydawnie z miejscowym Związkiem Propagandy Turystyki i Orbisem, współpracuje również z Tow. Ochrony Przyrody i komitetem ukwiecenia Wilna.

Oddział w Warszawie zajmuje się znakowaniem szlaków turystycznych, w szczególności w Puszczy Kampinowskiej, Oddział w Pionkach wyznakował szlaki w Puszczy Kozienickiej.

Oddział w Poznaniu zorganizował 3 cztero tygodniowe kolonie krajoznawcze w Łonniey. Udział w tych koloniach wzięło 114 osób.

Oddział P. T. K. w Toruniu prowadzi we własnym zarządzie biuro turystyczne, gdzie obok udzielania licznych porad sprzedaje się pamiatki o charakterze wyłącznie regionalnym. Przy biurze czynną była sekcja przewodników turystycznych.

Oddział w Kostopolu prowadzi biuro Orbisu.

Prawie w każdym Oddziale czynne są poradnie krajoznawcze Najlepiej zorganizowaną poradnię posiada Oddział Lwowski P. T. K. Inne Oddziały, posiadające do dyspozycji literaturę przewodnikową, wydawnictwa propagandowe Ministerstwa Komunikacji, rozesłany przez Zarząd Główny P. T. K. spis schronisk — udzielają zgłaszającym się wszelkich niezbędnych informacji z zakresu krajoznawstwa i turystyki. Zadaniem każdego Oddziału winno być skompletowanie dla Poradni wszelkich niezbędnych materiałów i służenie wszystkim interesantom koniecznymi informacjami.

MUZEA I ZBIORY MUZEALNE.

Oddziały P. T. K. w czasie swoich licznych wycieczek zdobywają różne eksponaty, które nadają się do muzeów regionalnych. Jeżeli są to Oddziały wielkomiejskie, pozyskane zbiory przekazują miejscowym muzeom regionalnym. Podobnie postępują Oddziały, w których siedzibie działa muzeum pokrewnej instytucji. Jeżeli jednak w danym mieście odczuwa się brak placówki muzealnej, Oddziały

P. T. K. poczynają gromadzić zebrane zbiory, które stają się zaczątkiem przyszłego muzeum P. T. K. Zbiory takie ułatwiają miejscowym krajoznawcom poznanie terenu, a niejednokrotnie są dużą pomocą w popularyzacji wiedzy o kraju, w szczególności zaś dla miejscowych szkół.

Prowadzenie muzeum przekracza często możliwości finansowe naszych Oddziałów. Wymaga obszerniejszego lokalu, utrzymania go w porządku, zakupu odpowiednich mebli i urządzeń, zakupu nowych eksponatów, aby nie opierać się jedynie na przypadkowych darach.

Terminem «Muzeum» oznaczają będziemy w niniejszym sprawozdaniu te placówki P. T. K., które posiadają własny lokal, kustosa i odpowiednią liczbę zbiorów, oraz są dostępne dla zwiedzających.

Oto wykaz muzeów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. (patrz stron. 12).

Poza 18 muzeami Oddziały PTK posiadają nieraz dość bogate zbiory muzealne.

Oddział w Końskich ma dość okazałe zbiory. Muzeum znajduje się w stanie organizacji. Podobnie w stanie organizacji znajdują się zbiory muzealne w Lidzie i Łęczycy. Oddział w Łęczycy intensywnie remontuje miejscowy Zamek, w którym zamierza urządzić również muzeum P. T. K.

Oddział w Pabianicach posiada 246 eksponatów muzealnych (przybyło w roku sprawozd. 63 ekspon.). Opiekę nad zbiorami sprawuje mgr. Helena Sałska, Pabianice, ul. Legionów 59.

Oddział w Słonimiu korzysta z sali starostwa, gdzie umieszczone są zbiory. Zbiory te można zwiedzać w niedziele, w godzinach południowych w roku 1938 zbiory zwiedziło 570 osób.

Kustoszem jest Józef Stabrowski w Słonimiu. Na łamach miejscowej prasy zgłoszono 3 ciekawe artykuły o zabytkach Słonimia.

Oddział w Suwałkach posiada zaczątki zbiorów muzealnych.

Wycieczka podgórska Oddziału Poznańskiego PTK.

Oddział P. T. K. w Bydgoszczy przekazuje pozyskiwane zbiory Miejskiemu Muzeum.

Oddział w Brasławiu posiada w zbiorach muzealnych 250 eksponatów (archeol. hist. etnogr.) nad którymi pieczę sprawuje Ignacy Suja (inspektorat szkolny w Brasławiu). Zbiory te obejrzało w r. 1938 250 osób.

Oddział w Białymstoku ma liczne zbiory muzealne, lecz jeszcze nie uporządkowane.

Oddział w Chojnicach zbiory swoje przekazał miejscowemu Tow. Opieki nad Zabytkami.

Oddział w Grudziądzu zdeponował 72 eksponaty w Miejskim Muzeum. Muzeum tym opiekuje się ks. dr Wł. Łęga (Grudziądz, ul. Kujota 48).

Oddział w Kaliszu przekazał swoje zbiory Muzeum Miejskiemu. W zarządzie tego muzeum zasiadają stale delegaci P. T. K.

Oddział P. T. K. w Świeciu n. Wisłą otrzymał jesienią 1938 r. poważne zbiory od Wydziału Powiatowego. Zbiory te umieszczą się w szkole powsz. im. Marszałka J. Piłsudskiego w Świeciu, ul. Sienkiewicza 3 (archeol. historia, etnogr., przyroda). Opiekę nad zbiorami sprawuje inspektor szkolny Dominik Soltysik.

Oddział w Świętochłowicach przekazał zgromadzone nieliczne zbiory muzeum przy szkole II w Świętochłowicach.

Oddział w Szamotułach otrzymuje od Dyrekcji Lasów Państwowych piękną basztę. W baszcie tej Oddział zamierza ulokować sekretariat oraz zbiory muzealne.

Oddział w Wołkowysku zbiory swoje, liczące z górą 3000 eksponatów umieścił w gablotach sali konferencyjnej Wydziału Powiatowego w Wołkowysku.

Muzea PTK w roku 1938

№	Siedziba oddziału (miejsceowość)	Adres muzeum	Imię i nazwisko kuratora	Adres kuratora	Liczba eksp.	Rodzaj ekspozycji	Przychy- ło eksp. w r. 1938	Frek- wencji	Wzrost	U w a g i
1	Głębokie	Starostwo	Leonard Piekarski	Narutowicza 17	2156	przysr., etnogr., archeol., hist., sztuka, archiw.	404	—	1	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
2	Kielce *)	ul. Leonarda 4	Sylwester Kowalewski	Słowackiego 7	3000	etnogr., hist., botan., zool., geolog., geogr.	149	6046	5	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939 str. 32
3	Kraków	Muzeum w Ojcowie—Zamczek	Feliks Przyjemski	Kraków ul. Michałowskiego 9	2094	archeol., botanika zoolo- gia, fotograf.	1	5628	1	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
4	Łowicz	ul. P. O. W. 3	Helena Dietrichowa	1 Maja nr 7	1140	etnografia i in.	3	—	3	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
5	Miechów	Muzeum w Miechowie	Julian Piwowarski	Wies Strzeżów gm. Wielka Zar- goz	942	archeol., numizm., miner. hist., przysr.	7	127	3	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
6	Nowogród	Muzeum kurp. Nadnarw. w Nowogrodzie	Zofia Chetnikowa	Nowogród Łomża.	—	n i e p o d a n o	—	—	—	—
7	Ostrog nad Hory- niem	ul. ks. Ostrogskich	Władysław Skajewicz	Szkola Staszyc	n i e podano	hist., etnogr., sztuka	6	—	—	przejęte I.XII.1938
8	Ostrowiec Św. Krzyski	Muz. Ziemi Opatowskiej Górzyska 3	Maryja Zakowska	ul. Siemienińska	3113	etnogr., archeol., geolog., numizm.	61	980	5	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
9	Pińsk	Kościński 31	Dymitr Georgiewski	Kościuski 31	14700	etnogr., przyroda archeol., historia	2700	5485	5	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
10	Protków	Plac Zamkowy 1	Michał Rawita Wil- nowski	pl. Czarniecki- go 1	2119	etnogr., kultura, sztuka, przyroda	26	2715	4	w stanie organi- zacji
11	Puławy	Puławy, domek gotycki	dr Stanisław Minkie- wicz, dr Stefania Minkiewiczowa	Państw. Instyt. Gospod. Wzr. Wzr.	n i e określ.	prehistoria, etnogr., klimatologia, hist.	n i e podano	—	4	—
12	Radom	Grodzka 8	Wiktor Jan Paszkowski	Ogrodnowa 14 m. 3	n i e określ.	historia, archeol., przyroda, etnogr., itp.	247	395	2	—
13	Sandomierz	Zeromskiego 6	Vacat	—	1354	prehist., geologia, etnogr., paleont.	—	2676	2	—
14	Starachowice	Starachowice - Szkoła 112 i filia: Wąchock- Klasztor	Stanisław Holewiński	—	1000	geol., górnictwo, przemysł region.	—	350 450	—	Starachowice w Wąchocku
15	Tomaszów Maz.	Muz. Ziemi Opoczyńsk. Tomaszów Maz. Przez. Mosięckiego 6	Jan Piotr Dekowski	Św. Antoniego 89	470	sztuka, etnogr., prehist., przyroda itp.	—	664	2	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
16	Tuchola	Muzeum Borów Tuchol- skich, Tuchola	—	—	—	—	—	—	—	działalność za- wieszona
17	Włocławek	Słowackiego 1	Paweł Czarniecki	Szczepiwa 1	5078	hist., etnogr., sztuka, przyroda	101	2170	7	Sprawozd. w «Ziemie» N. 5, r. 1939
18	Zamość	Rynek Solny	Vacat	—	1548	archeol., grafika	1024	—	3	Patrz «Ziemie» 1939, Nr. 1, s. 333

*) w roku 1938 muzeum obchodziło 30-o lecie istnienia.

Zbiorami opiekuje się Jerzy Piech (Wołkowysk, Domy Kolejowe). Zbiory mogą być oglądane w czasie posiedzeń i konferencji.

Oddział w Żninie zapoczątkował gromadzenie zbiorów muzealnych.

Komisja Muzealna Zarządu Głównego P. T. K. występowała niejednokrotnie do Ministerstwa W. R. i O. P. o drobne subwencje na cele poszczególnych muzeów P. T. K. z wynikiem dodatnim. Uzyskiwane subwencje były niezwłocznie przekazywane zainteresowanym muzeom, które w końcu roku zobowiązane były wyliczyć się ze sposobu zużycowania subwencji. Ogółem na pomoc dla muzeów w roku sprawozdawczym Zarząd Główny wydał kwotę 1577 zł 60 gr.

Według sprawozdań Oddziałów muzeów i zbiorów muzealnych P. T. K. w roku 1938 z odwiedziło 28.506 osób (w roku 1937 — 29.998 osób).

Wydana przez Zarząd Główny P. T. K. instrukcja w sprawie szerszego wyzyskania zbiorów muzealnych i udostępnienia ich również szkołom powszechnym i średnim, winna wydać w roku przyszłym należyte rezultaty w formie znacznego zwiększenia frekwencji w naszych muzeach.

Działalność wydawnicza Okręgów i Oddziałów.

Poza Zarząd Główny P. T. K., który systematycznie wydaje «Ziemię», «Orli Lot» i «Słownik Geograficzny Państwa Polskiego», działalność wydawniczą prowadzi Okręgi i Oddziały P. T. K.

Własne czasopisma prowadzą: Okręg Wołyński P. T. K. wydaje pod redakcją mgr. Tadeusza Gumińskiego «Ziemię Wołyńską», miesięcznik, a Oddział P. T. K. we Lwowie «Przegląd Krajoznawczy» pod red. dr Franciszka Ukoreczaka.

Okręg Pomorski wydał pocztówki ze szlakami turystycznymi po Pomorzu, oraz mapę turystyczną Wielkiego Pomorza w opracowaniu inż. Teofila Hornickiego («Ziemia» 1939 str. 39).

Oddział P. T. K. w Chełmie Pom. wydał w nakładzie 1000 egz. Mały Informator o zabytkach chełmińskich. W przygotowaniu jest informator bardziej szczegółowy.

Oddział P. T. K. w Chojnicach wydał obszerną pracę Leszka Klimy i Kazimierza Mróza pt. Powiat Chojnicki w świetle cyfr. (nakł. 600 egz.).

Oddział P. T. K. w Dawidogrodzku wydał w nakładzie 1000 egz. ulotkę A. T. p. t. Historia Dawidogrodka. Oddział w Gdyni wydał w 30 egz. piękną kopię mapy morskiej Bałtyku z XVII wieku.

Oddział P. T. K. w Końskich opracował mapę turystyczną pow. koneckiego i posiada przygotowane materiały do Przewodnika po pow. koneckim. Nad Przewodnikiem pracuje specjalna komisja.

Oddział w Łucku wydał w nakładzie 1000 egz. pracę dr Mariana Maluszyńskiego pt. Z dziejów zamku łuckiego.

Oddział w Ostrogu nad Boryniem w nakładzie 100 egz. wydał pracę Mieczysława Jeśmana pt. Sfera wpływów m. Ostroga (str. 16).

Oddział w Puławach wydał w nakładzie 2000 egz. (str. 70) przewodnik pt. Puławy i okolice — w opracowaniu Włodzimierza Zinkowicza.

Oddział P. T. K. w Sandomierzu wydał w III wydaniu J. Pietraszewskiego — Przewodnik po Sandomierzu.

Oddział P. T. K. w Tomaszowie Maz. wydał w nakładzie 500 egz. pracę J. P. Dekowskiego i J. Jastrzębskiego pt. Powstanie styczniowe w Tomaszowie Mazowieckim (62 str.).

Oddział P. T. K. w Warszawie wydał obszerny, bo liczący 280 str. Przewodnik po Warszawie pod redakcją dr R. Fleszarowej i J. Kołodziejczyka. Przewodnik ten ukazał się przy pomocy finansowej Min. W. R. i O. P.

Krajoznawcze prace członków P. T. K.

Prezes Zarządu Oddziału P. T. K. w Łodzi dr J. Dylik opracował obszerną monografię pt. Łódź i okolice (246 str., mapy, plany, wykresy).

Kustosz zbiorów muzealnych w Pabianicach H. Salska opublikowała: Powstanie styczniowe w woj. kaliskim i łęczyckim.

Członek Zarządu Oddziału P. T. K. we Włocławku Z. Arentowicz opracował obszerną monografię pt. Włocławek.

Członkowie Oddziału w Zamościu opracowali szereg zagadnień krajoznawczych, wydanych staraniem różnych miejscowych placówek.

W znanej pięknej serii albumowych wydawnictw krajoznawczych «Cuda Polski» R. Wegnera w Poznaniu wyszły prace członków Zarządu Głównego: Wiceprezesa Al. Pałkowskiego «Sandomierskie, Góry Świętokrzyskie» i Jana Kilarzkiego «Gdańsk» Księgarnia św. Wojciecha wydała również Jana Kilarzkiego «Przewodnik po Wielkopolsce».

Oddziały P. T. K. mają w swoim dorobku z roku 1938 wydawnictwa propagandowe, jak pocztówki, ulotki itp.

Oddział w Bydgoszczy wydał 20 serii widoków Bydgoszczy w I-ej serii, oraz 17 kompletów II serii, razem nakład wyniósł 80.000 sztuk pocztówek.

Oddział w Kazimierzu Dolnym wydał ulotki z widokami Kazimierza i plan Kazimierza Dolnego wykonany przez J. Kawalkowskiego.

Oddział w Lidzie subwencjonował pismo miejscowe pt. Ziemia Lidzka, zamieszczające różne opracowania krajoznawcze.

Oddział w Ostrowcu wydał w opracowaniu T. Rekwirowicza 8 serii pocztówek z widokami Ostrowca w nakładzie 16.000 egz.

Oddział w Poznaniu wydał ulotki i afisze propagandowe w nakładzie 3.400 egz.

Schroniska PTK w roku 1938

L. p.	Oddział PTK	Gdzie się schronisko znajduje	Miejsc	Frekwencja	U w a g i
1	Baranowicze	ul. Żwirki	60		
2	Bydgoszcz	Nowy Bynek 1	44	nie podano	
3	Gniezno	Schronisko na Ostrowiu Lednickim, st. kol. Lednogóra	20	4845	
4	Grudziądz	Forteczna 10	15		
5	Kielce	na górze św. Katarzyny willa p-a Dziaczkowskich	40	4976	
6	Kraków	Schronisko w Ojcowie willa pod Kazimierzem	100	1425	
7	Łuck	nad jez. Świtiaż pow. Lubowla	25	114	domki campingowe w sezonie letnim
8	Nowogródek	nad Świteznią poczta Wałówka	45	1529	
9	Sandomierz	Zeromskiego 6	30	2517	
10	Starachowice	Wąchock - Klasztor	15	nie podano	
11	Suwałki	2 schroniska nad Wigrami	51	nie podano	
12	Toruń	Legionów 24	65	4682	
13	Warszawa	Nowy Świat 19	30	1292	
14	Zakopane (adm. Zarząd Główny P. T. K. w Warszawie)	dom wycieczkowy im. ks. Stolarczyka	100	nie podano	pod zarządem Stow. Urz. Państw.

Powyżej podany wykaz schronisk P. T. K. ilustruje działalność Towarzystwa w zakresie ułatwienia turystyki przez organizowanie noclegów, wyżywienia, tworzenie punktów oparcia dla licznych turystów.

Nie wszystkie Oddziały w sprawozdaniach swoich podały frekwencję roczną w schroniskach. A szkoda. Ze sprawozdań wynika, że około 17 tysięcy osób zatrzymało się w tych schroniskach P. T. K., które podały dokładne liczby.

Jeżeli uwzględnimy, że schroniska nad Wigrami należą do najbardziej uczęszczanych, dużą frekwencję wykonuje również schronisko w Zakopanem i w Grudziądzu, skąd nie posiadamy konkretnych liczb, śmiało możemy określić na 20 tys. osób, które ko-

rzystały w roku 1938 ze schronisk Towarzystwa. W stosunku do roku ubiegłego jest to wzrost bardzo poważny (ok. 50%).

Zaznaczyć należy, że schronisko P. T. K. w Pucku, administrowane przez Oddział Poznański, jest wdzierżawione, a władze Towarzystwa czynią starania o sprzedaż tego schroniska i wystawienie nowego w innym miejscu nad morzem.

Liczne Oddziały, nie posiadające własnych schronisk, są w żywym kontakcie z miejscowymi schroniskami szkolnymi i społecznymi, mając w nich punkt oparcia dla przyjmowanych wycieczek.

Do tych Oddziałów zaliczymy: Brańsk, Chełmno, Chojnice, Działdowo, Grodno, Świecie, Wilno, Włocławek, Zamość.

Biblioteki lub ich zaczątki istnieją przy 44 oddziałach. Liczą one 19.685 tomów, przeważnie dziedziny krajoznawstwa i pokrewnych nauk. Zadaniem każdego Oddziału winno być zgromadzenie w swej bibliotece wszystkich dzieł i opracowań, które opisują przeszłość i teraźniejszość terenu działalności Oddziału. Niejednokrotnie rzeczy dziś rzekomo nie wartościowe, mogą uzyskać wartość

za lat kilkanaście. Opiekę nad biblioteką należy powierzyć wybranemu członkowi P. T. K., który by z zamiłowaniem gromadził i porządkował uzyskane materiały.

W bibliotece znaleźć się winny również przewodniki po kraju i zagranicy, oraz opracowania, które mogą być podstawą pracy poradni krajoznawczej Oddziału.

Wystawy organizowało lub brało w nich udział 10 Oddziałów PTK.

Oddział w Bydgoszczy w miesiącu lutym 1938 zorganizował wystawę Sekcji Fotograficznej, a Koło Krajoznawcze gimn. im. Marsz. J. Piłsudskiego również wystawę fotograficzną p. n. Bydgoszcz Współczesna.

Oddział w Chełmnie współdziałał w zorganizowaniu wystawy prac rzeźbiarskich w Chełmnie.

Oddział w Grodnie wziął żywy udział w wystawie przemysłu ludowego w Grodnie.

Oddział we Lwowie zorganizował wystawę p. n. Lwów i okolica, oraz wystawę Prac Młodzieży kół krajoznawczych PTK, z okazji ogólnopolskiego Zjazdu Młodzieży Krajoznawczej we Lwowie.

Oddział w Łodzi zorganizował wystawę autolitografii Leona Wyczółkowskiego od 9 do 31 stycznia 1938 r. Ekspozycja w liczbie 80 przedstawiała krajobraz i architekturę zabytkową Polski.

Frekwencja: 1355 osób.

Oddział w Łucku w miejscowej księgarni Poznańskiej zorganizował wystawę wydawnictw Oddziału PTK w Łucku.

Oddział w Ostrowcu Świętokrzyskim urządził wystawę p. n. Polska w grafice artystycznej i Portret w sztuce medalierskiej.

Oddział w Bównem tradycyjnym już zwyczajem wziął udział w Targach Wołyńskich, urządzając własne stoisko.

Oddział w Szamotułach zorganizował 2 wystawy: fotograficzną i regionalną.

Zbiory fotograficzne — to jeden z celów, do którego zdążać winny oddziały P. T. K. Każdy Oddział winien posiadać dobre fotografie najważniejszych zabytków i właściwości swego miasta oraz okolicy, która oddana jest Oddziałowi w administrowanie. W tej dziedzinie dojszemy do tych rezultatów, że badacze, uczeni, autorzy, opracowując zagadnienia, związane z daną miejscowością, z całym zaufaniem mogą zwracać się do Oddziałów o niezbędne zdjęcia, których w zbiorach Oddziału nie powinno brakować.

Zarząd Główny przygotowuje instrukcję, która ujednotoczy system przechowywania, katalogowania i oznaczania fotografii.

Kilka Oddziałów organizowało w roku sprawozdawczym kursy fotograficzne, kilka innych zorganizowało specjalne Sekcje Fotograficzne (Bydgoszcz, Białystok, Chojnice, Gdynia, Kielce).

Zbiory fotograficzne istnieją przy 28 Oddziałach, liczą one około 6.000 fotografii.

Przezroczka posiada 14 Oddziałów. Zbiory przezroczki liczą około 25.000 egzemplarzy.

Opieka nad zabytkami oraz ochrona swójszczyzny. Liczne Oddziały P. T. K. poświęcają wiele czasu opiece nad zabytkami, chronią je przed zniszczeniem i zagładą. Formy tej pracy są różnorodne, tak jak różnorodne są

obiekty, które wywołują specjalne zainteresowanie w szeregach naszych krajoznawców.

Oddział w Białymstoku zajął się rejestracją zabytków przedhistorycznych na terenie Podlasia, oraz licznie spotykanych tu kurhanów.

Oddział w Gdyni przy pomocy specjalnej komisji zajął się uporządkowaniem skarbcza w Żukowie.

Staraniem Oddziału P. T. K. w Lidzie odsłonięto tablicę ku czci Ludwika Narbutta, naczelnika powstania 1863 r. w pow. lidzkim. Tablica powyższa znajduje się w kościele ks. ks. Pijarów w Lidzie. Organizuje się również Ośrodek Badań Ziemi Lidzkiej.

Oddział P. T. K. w Łęczycy wiele starań i wysiłków poświęca renowacji starożytnego zamku łęczyckiego. Wysiłki te z każdym rokiem są coraz bardziej widoczne. Dziś już znaczna część zamku doprowadzona jest do stanu użytkowania. Doprowadzono do porządku również otoczenie zamku.

Oddział w Ostrogu wykonał nowe napisy na odnalezionym pomniku historyka m. Ostroga Stanisława Kordaszewicza.

Oddział w Miechowie przygotowuje wyznakowanie pola bitwy w Raclawicach.

Oddział w Piotrkowie konserwuje starożytny zamek Kazimierzowski w Piotrkowie. W murach zamku umieszczono pamiątkową tablicę ku czci Piotra Czarnieckiego, obrońcy Piotrkowa w 1657 roku.

Oddział P. T. K. w Sandomierzu roztacza stałą opiekę nad starożytną bramą Opatowską w Sandomierzu.

Oddział w Świeciu czyni starania o pozyskanie cennych dzieł śp. dr. Cejnowy, działacza kaszubskiego.

Oddział w Szamotułach opiekuje się piękną basztą Hulszki i kollegiatą w Szamotułach, kultywuje i propaguje przy każdej okazji miejscowe stroje regionalne i obyczaje, osiągając w tej dziedzinie poważne wyniki. Organizuje wyszukiwanie i pomoc przy rozkopywaniu grobów i kurhanów przedhistorycznych.

Oddział P. T. K. w Żninie zorganizował udział młodzieży w regionalnych strojach w złocie w Toruniu w dniu 19 marca 1938 r. Zajął się również remontem i przesunięciem pomnika Klemensa Janickiego w Januszkowie.

Wiele pracy w tej dziedzinie oczekuje jeszcze Oddziały P. T. K.

Zaznaczyć należy, że prace te, niezwykle ważne dla kultury polskiej, są najczęściej nie wspomagane z zewnątrz, a Oddziały, które te prace przeprowadzają, zmuszone są do wielkich wysiłków finansowych, znacznie przekraczających nasze możliwości.

Jeżeli mimo wszystko prace powyższe stale się rozwijają, możemy stwierdzić, że pomysłowość i ofiarność naszych komórek organizacyjnych zasługuje na duże uznanie.

Działalność odczytową prowadziły 38 Oddziałów P. T. K., organizując 240 odczytów i wykazując na nich frekwencję 11.534 słuchaczy. Pierwsze miejsce w akcji odczytowej zajmują: Łódź (29 odczytów i pogadanek), Warszawa (27), Lwów (26), Płock (12), Kraków (11).

Odczyty i pogadanki organizowane są często przy herbatce towarzyskiej, często w nastroju wieczornicy, w połączeniu z popisami i inscenizacją. Niektóre Oddziały posiłkują się w akcji odczytowej aparatem kinematograficznym, lub przezroczami.

R ó ż n e:

Dla pogłębienia prac krajoznawczych poszczególne Oddziały tworzą placówki o charakterze naukowym.

Oddział w Lidzie organizuje Ośrodek badań Ziemi Lidzkiej, Oddział we Lwowie tworzy Studium krajoznawcze. Oddział w Skierniewicach nawiązał kontakt z filią Szk. Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Skierniewicach i rozwinął prace w kierunku pogłębienia zagadnień z różnych dziedzin, omawianych w Szkole oraz przystąpił do zorganizowania pracowni dydaktycznej.

Oddział w Chojniech nawiązał kontakt z Polakami w Niemczech.

Oddział w Warszawie opiekuje się szkołą powszechną na kresach wschodnich. Pomoc ta dochodzi do znacznych rozmiarów.

Tenże Oddział posiada dobrze zorganizowaną Sekcję Akademicką, rozwijającą ożywioną działalność. Oddział P. T. K. w Łodzi zorganizował ruchliwą Sekcję Krajoznawczą Bratniej Pomocy i Miejskich Kursów Społecznych w Łodzi.

Oddział P. T. K. w Głębokim pełnił funkcję zbiorowej delegatury Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. Centrala Kół Krajoznawczych Mł. Szk. P. T. K. w roku sprawozdawczym działała, jak dotychczas, w Krakowie, pod przewodnictwem prof. Leopolda Węgrzynowicza. Sekretarką Komisji była Stefania Bochenkówna.

Zarząd Komisji utrzymywał kontakt z Kółkami Krajoznawczymi M. S. P. T. K. w całej Polsce za pośrednictwem okólników oraz własnego organu: «Orlego Lotu».

Zarząd poświęcił wiele czasu omówieniu sprawy obozów krajoznawczych dla młodzieży szkolnej, oraz przygotowaniu kwestionariuszy.

Dzięki subwencji, uzyskanej z M. W. R. i O. P. Komisja wydała w druku następujące prace:

1. Kwestionariusz do opisu miasta.
2. Kwestionariusz do badań nad krajobrazem w opracowaniu dr M. Klimaszewskiego.

3. Kwestionariusz przyrodniczy Państwowej Rady Ochrony Przyrody (z ilustracjami).

1. Wieś Dobra w pow. limanowskim. Wybór materiałów zebranych przez uczestników V Instruktorskiego obozu krajoznawczego (z ilustracjami).

Wszystkie Kola, które opłaciły dziesięć, otrzymały powyższe kwestionariusze bezpłatnie. Inne Kola mogą je nabywać w cenie 20 gr za egzemplarz. Wydawnictwa Komisji są cennym nabytkiem, ułatwiającym prace licznym Kółom Krajoznawczym Młodzieży Szkolnej.

Zapoczątkowane przez Komisję obozy instruktorskie dla młodzieży krajoznawczej uznane zostały za imprezę celową i pożyteczną, co ujawniło się w tym, że w roku sprawozdawczym obozy takie organizowały Komisje Okręgowe, a nawet Kola Krajoznawcze.

W Brastawiu zorganizowany został Koedukacyjny Obóz Krajoznawczy Okręgu Szkolnego Wileńskiego pod kierownictwem mgr. Wiercińskiej. Obóz ten organizowała Okręgowa Komisja K. K. M. Szk. P. T. K. pod przewodnictwem Zofii Domaciewskiej. Koło Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie zorganizowało samodzielny obóz krajoznawczy w Książcinie na Wileńszczyźnie pod kierownictwem prof. J. Jakubowskiej. Koło Krajoznawcze Gimnazjum w Kościeliszynie zorganizowało męski wędrowny obóz krajoznawczy pod kierownictwem prof. J. Piątka.

Komisja krakowska zorganizowała w okresie letnim 1938 r. Żeński Obóz Instruktorski w Dobrej k. Limanowy pod kierownictwem mgr. M. Rehańowy. Na obozach młodzież odbywała leżne wycieczki, słuchała wykładów, przeprowadzała wywiady krajoznawcze, gromadziła i opracowywała materiały. Z obozów przywieziono liczne albumy rysunków, zdjęć fotograficznych, opracowań i notatek. Zarząd Główny P. T. K. poparł obóz w Dobrej, zalecając Oddziałom asygnowanie pewnych kwot na delegowanie przedstawicieli miejscowych Kół na powyższy obóz. Zarząd wyjednał również niewielką subwencję z M. W. R. i O. P. na organizację obozu.

Ze względu na niewielkie możliwości finansowe młodzieży, biorącej udział w obozach, należałoby obozy krajoznawcze subwencjonować w sposób znacznie wydatniejszy, aniżeli dotychczas, tym bardziej, że wyniki prac na obozie są istotnie wysoce dodatnie.

Imponującą rewią prac Komisji był IX Ogólnopolski Zjazd Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej P. T. K. we Lwowie, odbyty w dniach 26, 27 i 28 maja 1938 r. Uczestnicy Zjazdu wysłuchali referatów organizacyjnych i programowych, zwiedzili bogato obsadzoną Wystawę Prac Kół Kr. Mł. Szk. P. T. K., odbyli liczne wycieczki po Lwowie, złożyli hołd na cmentarzu Obrońców Lwowa.

Tradycyjna wielogodzinna Wieczornica Krajoznawcza objęła następujący program:

1. Wesele Sokolnickie — w wykonaniu gimn. im. Kr. Jadwigi we Lwowie.
2. Wieczornica Mazurska — w wyk. Zrzeszenia Kół Kr. M. Szk. w Warszawie.
3. Tańce Kaszubskie — w wyk. gimn. im. Damrotha w Kościerzynie.
4. Wybijanie wilka — w wyk. gimn. im. ks. Piotra Skargi w Szamotułach.
5. Załoty śląskie — w wykonaniu szkoły powsz. nr 6 w Szopienicach.
6. Wesele Małachowskie — w wyk. Zespołu chórów ludowych w Małachowie.

Fragment Wystawy Kół Krajoznawczych z okazji Zjazdu Kół we Lwowie — maj, 1938. Fot. G. Trenko.

7. Dialog, pieśni, tańce — w wyk. gimnazjów wileńskich.
8. Dożynki krakowskie — w wyk. gimnazjum X w Krakowie.

Poszczególne grupy wystąpiły w malowniczych strojach ludowych, wywołując w natłoczonej sali ogromny entuzjazm.

W czasie Zjazdu odbył się Zjazd Opiekunów Kół K. M. Szk., który omówił zagadnienia organizacyjne i trudności, na jakie w szkołach napotyka praca Kół krajoznawczych.

Ożywioną pracę prowadzą zrzeszenia Kół Krajoznawczych w Wilnie, Krakowie, Lwowie, Warszawie, ostatnio w Toruniu. Podobne zrzeszenie powstało również w Lublinie.

Zrzeszenia okręgowe organizują dla młodzieży kursy przewodników, odczyty, wycieczki, naradzają się nad sprawami organizacyjnymi, organizują obozy. Zrzeszenie wileńskie uzyskało wyłączność dla oprowadzania wycieczek szkolnych po Wilnie. Nasza młodzież Krajoznawcza, przygotowana odpowiednio na kursach, dzielnie spisuje się w roli przewodników.

Należy podkreślić, że Kuratoria Szkolne wykazują wzrastające z każdym rokiem zainteresowanie dla spraw Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej PTK, co uwydatnia się w powierzaniu tych spraw specjalnie wybranym wizytatorom oraz osobistym braniem udziału w Zjazdach Młodzieży i Opiekunów przez Panów Kuratorów.

Komisja Krakowska, będąca centralą dla Kół Kr. M. Szk., ma wiadomości o istnieniu w Polsce z górą 100 Kół, głównie w szkołach średnich, w mniejszym zaś stopniu w szkołach powszechnych. W roku 1938 do ponownej rejestracji w Krakowie zgłosiło się około 200 Kół.

Opiekunowie Zrzeszeń z ramienia Kuratorów, a są nimi głównie wizytatorzy szkół średnich, utrzymują kontakt listowny, bądź osobisty, zarówno z Zarządzeniem Głównym PTK, jak i z Komisją Krakowską. Na nowo odzyskanych ziemiach Śląska Zaolziańskiego powstały już 2 Kola Krajoznawcze Mł. Szk. mianowicie w Trzyńcu (Szkoła Wydziałowa Żeńska) oraz w Nowym Boguminie (Gimnazjum Państwowe).

Przy Zarządzie Oddziału PTK w Bydgoszczy pracuje Sekcja Opiekunów K. Kr. Mł. Szk., która zarejestrowała 9 miejscowych szkolnych Kół. Sekcja zorganizowała kurs dla przewodników po Bydgoszczy, wzięła udział w Zjeździe Lwowskim, sfinansowała dwie wycieczki dalsze młodzieży szkolnej. Wystawa fotograficzna p. n. «Bydgoszcz Współczesna» była również dziełem Sekcji. Przewodnicy Sekcji oprowadzali 36 wycieczek Krajoznawczych. Przewodniczącym Sekcji jest p. Panowski.

Z E S T A W I E N I E
prac Oddziałów P. T. K. w roku 1938 (w porządku alfabetycznym.)

Lp	Siedziba Oddziału	Adres	Liczba członków	Odbity podkład i odezwy	Zorganizowano wycieczki	Przyjęto wycieczki	Liczba własnych wycieczek	Liczba własnych w 1938 r.	Ich nakład	Czy posiada zbiory muzyczne	Liczba dzieł w bibliotece	Liczba fotografii	Liczba przeczytanych	Czy festiwal	Frekwencja roczna w ochronisku	Liczba delegatów (§ 47)	Czy test poradnia krajoznawcza	Zorganizowano wycieczki	Konkursy	Wpływy roczne w zł	Wydatki roczne w zł
1	Barnów	ul. Ułańska 11	323	8	10	24	2	80.000	nie	166	24	150	tak	—	—	—	—	—	—	6.500	7.930
2	Barcin (woj. pomorskie)	ul. Dmowskiego 6 Wydz. Powiatowy	39	—	3	5	—	—	tak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	778	885
3	Brzesko-Słotwina	ul. Kilińskiego 15	168	4	24	24	—	—	tak	350	160	—	—	—	—	12	tak	—	—	1.231	1.080
4	Brześć n/Bugiem	Rynek Nr. 24	88	11	1	32	1	1.000	nie	102	—	—	—	—	—	1	tak	—	—	1.003	624
5	Bydgoszcz	ul. Zygmunta Augusta 14	52	1	6	2	1	600	nie	—	140	—	—	—	—	—	—	—	—	460	—
6	Brasław	Wydz. powiat. ul. 3 Maja	56	10	6	4	—	—	nie	55	30	—	—	—	—	—	—	—	—	250	250
7	Białystok	ul. Aleksandrowicza 12	40	—	—	50	1	1.000	tak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	437	449
8	Chełmno	Marsz. Piłsudskiego 14	66	2	2	55	—	—	nie	60	80	—	—	—	—	—	—	—	—	597	526
9	Chojnice	Rejent A. Tuszkiewicz ul. Lublińskiego 4 m. 3	434	2	4	—	1	35	nie	151	326	—	—	—	—	—	—	—	—	3.732	2.334
10	Dulbno	ul. Człuchowska Nr. 40	34	2	3	—	—	—	tak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.006	327
11	Działdowo	ul. Starostwo	92	12	3	75	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	564	398
12	Działdowo	ul. Szopena 1	120	6	8	2	—	—	tak	489	180	350	—	—	—	—	—	—	—	800	586
13	Dawidgródek	Notariusz S. Miłkowski ul. Wróblewskiego 2	55	—	37	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	327	606
14	Gdynia	Ks. Dr. Lega ul. Kujonia 48	84	2	—	40	—	—	tak	—	124	—	—	—	—	—	—	—	—	850	426
15	Głębokie	Królowej Jadwigi 15	27	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	231	202
16	Golub	Pl. 11 Listopada 14	170	5	1	—	—	—	tak	712	163	111	tak	—	—	—	—	—	—	5.031	4.706
17	Grodno	firma Banaszkiewicz oddz. P. P. K. w Kazimierzu D.	35	—	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	334
18	Grudziądz	ul. Sw. Leonarda 4	45	—	3	—	—	—	—	48	148	—	—	—	—	—	—	—	—	1.075	983
19	Inowrocław	ul. Zankowa 6	84	2	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	850	426
20	Kalisz	ul. 11 Listopada 34	232	11	19	52	—	—	—	503	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.423	696
21	Kazimierz Dolny	Rynek Nr. 13	75	—	—	—	—	—	—	89	24	—	—	—	—	—	—	—	—	500	804
22	Kielec	ul. Grodzka 64	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	231	202
23	Końskie	ul. Kilińskiego 3	170	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.031	4.706
24	Kostopol	ul. Pułku Suwalskiego 3	35	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	334
25	Koscierzyna	pan Sylwester Parzybok Solna 5 m. 13	45	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.075	983
26	Kraków	ul. Grodzka 64	232	11	19	52	—	—	—	503	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.423	696
27	Kutno	ul. Kilińskiego 3	75	—	—	—	—	—	—	89	24	—	—	—	—	—	—	—	—	500	804
28	Lida	ul. Pułku Suwalskiego 3	283	26	45	53	1	5.000	nie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.219	9.667
29	Lidzbark	pan Sylwester Parzybok Solna 5 m. 13	54	—	—	35	—	—	—	890	272	—	—	—	—	—	—	—	—	3.032	2.256
30	Lublin	ul. Bourharda 5 I p.	62	2	5	—	—	—	tak	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	723	786
31	Lwów	Al. 3 Maja 5 m. 1	370	29	22	—	—	—	tak	178	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.890	4.543
32	Łęczycza	Rynek Kosciuszki 17	143	2	5	—	—	—	tak	723	—	—	—	—	—	—	—	—	—	952	745
33	Łowicz	Al. Kosciuszki 17	47	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	138
34	Łódź	ul. Bolesł. Chrobrego 15	143	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	138
35	Łuck	ul. Bolesł. Chrobrego 15	47	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	138
36	Miechów	ul. 11 sierpnia 6	47	1	—	—	—	—	tak	70	197	60	—	—	—	—	—	—	—	170	138

(ciąg dalszy)

	O b	r	d	a	k	d	z	i	a	t	w	n	o	z	w	y		
37																		
38	25		3														86	
39	51				67					77			1	1.529			1.375	
40																		
41																		
42	206	7	6	4		1	16.000	tak	916	770	14				3	tak	3.344	
43	72		5							132	Filmy						408	
44	15			5		1	100	tak		410	16					tak	86	
45	57	3	4					tak	200	350						tak	1.001	
46	91							tak	736							tak	5.083	
47	166	1	4						228								12.921	
48	73		4	5				tak	2.000	58	100						1.008	
49	80	12	7	4					40								1.050	
50	741		31	8		1	3.400		557	545						tak	18.161	
51																		
52																		
53	42	3		3		1	2.000	tak	35								296	
54	160	4	6					tak	592	632	Filmy						2.101	
55	102	2	2			1		tak	500	250						1	1.138	
56	82							tak	10								1.691	
57	37	1															5.630	
58	28	5	3			1											140	
59	b	r	a	k					r	a	w							133
60	b	r	a	k					r	a	w							
61	b	r	a	k					r	a	w							
62	151	2	144	49				tak	49	37						14	tak	27.349
63	38	2	3					tak	fest								125	
64	12																106	
65	54	10	3						5	35							40	
66	20	7	9	17		1		tak	nie podano	120							236	
67	35	3	3						4								292	
68	30		1	1					218								168	
69	23		2														202	
70	26	7	3	2		1	500	tak	228								205	
71	208	1	4	326				tak	350								164	
72	b	r	a	k					r	a	w							60
73	1.389	27	79			1	3.000		7.600	nie podano	19.923	tak					265	
74	111	7	3						nie podano	450							9.362	
75	147	8	4	20				tak	2.464								27.431	
76	b	r	a	k					618								1.240	
77	108		4	4				tak	264	720							8.568	
78	64	1		10				tak	nie podano	108							944	
	30		2					tak	51								844	
	7.668	249	546	840		16			19.685	5.478	24.632						16.731	
																	183.033	
																	171.524	

U w a g a. Oddziały, które w roku sprawozd. wydatkowały więcej, aniżeli miały dochodów, korzystały z salda kasowego z roku ubiegłego.

JAK ZAŁOŻYĆ ODDZIAŁ P. T. K.

Chcąc założyć Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, należy dla idei krajoznawstwa pozyskać co najmniej 20 osób, które zwiążą się dla współpracy w osiągnięciu ogólnych celów Stowarzyszenia.

Organizator Oddziału winien się zwrócić do Zarządu Głównego P. T. K. (Warszawa, ul. Nowy Świat 19) o statut Towarzystwa i niezbędne informacje. Winien również upatrzeć grono ruchliwych i rozmiłowanych w krajoznawstwie osób, które by zgodziły się na ew. pełnienie funkcji w Zarządzie. W ten sposób organizator wytworzy niezbędne warunki do normalnej pracy i zabezpieczy nowy Oddział od przykrej bezczynności.

Na zebraniu organizacyjnym należy wykazać się zgłoszeniem do Oddziału co najmniej 20 osób.

Zebranie organizacyjne wybiera Zarząd, układa plan pracy i ustala wysokość rocznej składki. Składka winna być tak przemyślana, by przewidywała 2 zł. rocznie na rzecz Zarządu Głównego (par. 10 statutu) oraz pokrycie na wydatki bieżące Oddziału. Zarząd Oddziału obowiązany jest co rocznie wpłacać po 2 zł. od zarejestrowanego członka, a od żony członka 1 zł.

Jako pokwitowanie za otrzymane kwoty z tytułu par. 10 statutu Zarząd Główny przesyła Oddziałowi co roku nalepki prolongacyjne do legitymacji członkowskiej. Bez aktualnej nalepki prolongacyjnej legitymacja członkowska jest nie ważna.

Nalepki prolongacyjne wysyła Zarząd Główny po uprzednim otrzymaniu należności.

Zarząd Główny uznaje w Oddziałach tylko taką liczbę członków, za których Zarząd Oddziału wniósł opłatę z tytułu par. 10 statutu. Wybrany Zarząd Oddziału zgłasza nowy Oddział do zarejestrowania Zarządowi Głównemu P. T. K. w Warszawie, załączając odpis protokołu zebrania organizacyjnego, skład Zarządu Oddziału i adres siedziby Oddziału.

Po zatwierdzeniu nowego Oddziału przez Zarząd Główny, Zarząd Oddziału zawiadamia miejscowe władze administracyjne o powstaniu Oddziału P. T. K., załączając: Statut P. T. K., skład Zarządu Oddziału, Komisji Rewizyjnej i adres siedziby Oddziału, wreszcie pismo z zawiadomieniem, iż Zarząd Główny zatwierdził nowy Oddział.

Jeżeli na terenie danej miejscowości nie można liczyć na pozyskanie 20 członków, koniecznych do utworzenia nowego Oddziału, można wtedy zwrócić się do najbliższego Oddziału (patrz spis Oddziałów P. T. K. wewnątrz Sprawozdania) i z wiedzą Zarządu tego Oddziału utworzyć Koło (par. 43 Statutu).

Blizsze szczegóły natury organizacyjnej znajdują się w Statucie P. T. K.

JAK ZOSTAĆ CZŁONKIEM P. T. K.

Pragnąc wpisać się na członka Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, należy w spisie Oddziałów (patrz niniejsze Sprawozdanie str. 8 i 19) stwierdzić, czy w danej miejscowości jest Oddział P. T. K.

Jeżeli w danej miejscowości jest Oddział, należy zgłosić się pod wskazanym adresem, zażądać deklaracji, wypełnić jej rubryki, poprosić 2 członków o podpisanie w charakterze członków wprowadzających, wreszcie opłacić obowiązującą w danym Oddziale składkę członkowską.

Jeżeli w danej miejscowości Oddziału P. T. K. nie ma, należy w spisie Oddziałów odszukać najbliższą miejscowość, będącą siedzibą Oddziału, zażądać listownie lub osobiście deklaracji członkowskiej, poprosić Zarząd o wyszukanie dwu członków wprowadzających, którzy by deklarację podpisali, wreszcie opłacić składkę członkowską.

Jeżeli kandydat na członka nie jest znany w Oddziale, należy podać krótki życiorys i wskazać osoby, które by mogły złożyć o kandydacie referencje.

